

УДК 81'271.14'25

THE TYPICAL STUDENTS' MISTAKES DURING THE TRANSLATION OF SCIENTIFIC TEXTS AND WORK ON THEIR ELIMINATION ТИПОВІ ПОМИЛКИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ ТА РОБОТА НАД ЇХ УСУНЕННЯМ

Яців С. О./ Yatsiv S. O

кандидат педагогічних наук, доцент/ Ph.D.(Pedagogy), Associate Professor
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk,
Shevchenko, 57, 76018

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
вул. Шевченка, 57, 76018

Анотація. Проблема дотримання культури наукової мови є особливо актуальною для сучасного студентства, адже в процесі навчання у закладі вищої освіти, відповідно до навчального плану, студенти виконують різного виду письмові роботи: курсові, дипломні роботи, есе, доповіді, звіти з практики, наукові статті й ін. Для досягнення високої результативності під час їх виконання майбутні фахівці повинні пам'ятати не тільки про організаційні та структурні норми наукового тексту, а й не забувати про норми літературної норми. У статті автор виокремлює типові помилки, які трапляються у студентів під час перекладу з англійської та російської мов, окреслює систему заходів щодо їх усунення.

Ключові слова: студенти, мовні помилки, переклад тексту, науковий текст.

Вступ. Переклад є однією з важливих форм міжкультурних взаємин, зокрема наукових. Перекладачі зазвичай виступають своєрідними посередниками між народами, які спілкуються в найрізноманітніших сферах життя. Окрім цього, твори-переклади виконують низку інших функцій: освітню, творчу, комунікативну тощо, є вагомим стимулом розвитку національних мов, літератур, культур.

Нинішній етап еволюції людства характеризується серйозною інформаційною насиченістю, яка є тим явищем, яке охоплює практично всі галузі людської діяльності, у тому числі й наукову. Студентство, працюючи над написанням наукових робіт, дуже часто звертається до перекладних джерел, зокрема добутих з Інтернету. Це зазвичай переклади з англійської та російської мов. Як засвідчили результати аналізу студентських наукових робіт (курсів та дипломні роботи, есе, тези, статті тощо), під час перекладу українською мовою неправильно добираються російські еквіваленти загальноживаних лексем російської мови, перекладають дослівно усталені сполуки, неточно добираються до англійських слів їх відповідники в українській мові та інші мовні негаразди. Науковці [1; 2; 3] відносять цю проблему до розряду актуальних. Отож постає серйозна нагальна потреба в удосконаленні їхніх умінь правильно формулювати власні думки, а також достовірно їх подавати українською мовою. Один зі шляхів розв'язання цього питання бачимо в такому: виокремленні типових помилок студентів під час перекладу наукових текстів, наданні студентам інформації про правильний переклад, постійній роботі викладача над корекцією українського наукового мовлення студентів.

Мета статті – аналіз типових помилок студентів під час перекладів

англійських та російських наукових текстів, характеристика методики попередження мовних помилок у науковій діяльності юнаків та дівчат.

Основний текст. Перед студентами вже з першого курсу стоїть завдання: “навчитися вчитись”, тобто опанувати навичками самостійно знаходити достовірну інформацію, уміло її вивчати (аналізувати, вибирати основне, відкидати непотрібне), опрацьовувати різну наукову літературу, зокрема ту, яка є англійською чи російськомовною, задля власного особистісного та професійного зростання та розвитку, оскільки написання будь-якої наукової праці (есе/статті/курсової/дипломної роботи тощо) вимагає серйозної роботи з джерельною базою.

Як засвідчили результати аналізу студентських наукових робіт, досить часто майбутні фахівці припускаються значних помилок під час перекладу саме англійських та російськомовних наукових текстів. Послугуючись машинним перекладом, майбутні науковці не зважають на помилки, якими хвилює цей вид перекладу, і тиражують їх з однієї роботи в іншу, навіть не замислюючись над мовними огріхами, кальками з російської мови. Послугуючись автоматичним перекладом різних систем, до яких входить понад 15 версій для різних пар мов, студенти усвідомлюють, що під час перекладання комп’ютер працює на різних мовних рівнях: розпізнає графічні образи, робить морфологічний аналіз, перекладає слова і словосполучення, аналізує синтаксис тексту (словосполучення і речення), проводить семантичні (сміслові) перетворення, що забезпечує змістову відповідність уведеного й отриманого речення або тексту [2], однак забувають, що перекладений текст необхідно ретельно перевірити, звернувши особливу увагу на переклад власних назв, термінів, слів у непрямому значенні та багатозначних, паронімів, омонімів, граматичних форм тощо. Найбільше мовних утруднень у студентів трапляється під час перекладу російських джерел.

Наведемо найтипівіші з них: актуальність обумовлена (треба зумовлена), дана (ця) проблема; ряд (низка) учених вирішують (розв’язують) дану (цю) проблему в (у) своїх наукових роботах (працях); виходячи з об’єкту (об’єкта) та предмету (предмета) дослідження; ціль (мета) досягнута; у магістерській роботі поставлені наступні (такі) задачі (завдання); актуальність спричинена наступними (такими, низкою) факторами (чинниками); учені відмічають (зазначають); чисельні (численні) роботи (праці); в експерименті було задіяно (залучено, залучили до експерименту) 120 чоловік (осіб); констатувальний (констатувальний) експеримент; формуючий (формувальний); оточуючі люди (люди, які оточують); експериментальну базу складають (становлять); біля (близько) 89%; оточуюче середовище (довкілля); експеримент проводився (проводили) на протязі (протягом, упродовж); 10 хлопців, що складає (становить) 8%; отримати (здобути) знання; заключення (висновки); характерний дитині (характерний для дитини); властивий для школяра (властивий школяреві); притаманний для майбутнього педагога (притаманний майбутньому педагогові); з однієї сторони (з одного боку); з другої сторони (з другого боку); в залежності від (залежно від); у відповідності (відповідно до); в цій області (галузі, сфері, царині) науки; згідно закону (згідно з законом);

відповідно (відповідно до постанови) постанові; завдяки цьому (цьому); автор у праці говорить (зазначає); ми прийшли до висновку (дійшли) висновку; дана (ця) проблема знаходиться (є) в полі зору; існуючі (чинні) теорії (підходи, думки); більш точніший (найточніший) показник; самий вищий (найвищий) рівень; вищий (вищий від) середнього; розставити по алфавіту (за абеткою); за виключенням (за винятком) даних (цих) авторів; ми виділили (виокремили) наступні (такі) ознаки; вузи (заклади вищої освіти) України; дані приведено (подано) в таблиці; продовження додатку (додатка) С; а іменно (а саме); учбовий (навчальний) процес; питання являється (є) не вирішеним (не розв'язаним); звідси витікає (впливає); в якості перекладача (як перекладач); приймали участь (брали) у експерименті; учена (учений) ступінь; виключення (виняток) складає (становить); погляди учених співпадають (збігаються); взаємовідносини (взаємини); відносини (стосунки, взаємини) в колективі; це протирічить (суперечить); англійчани (англійці); данчани (данці), приводити (наводить) приклад; відредагувати (зредугувати) текст; вибрати (дібрати) до слова синоніми; підібрати (дібрати) епітети; у цілому (загалом); у даному (цьому) випадку; у більшості (переважно); заслуговує високої оцінки (на високу оцінку); відношення (ставлення) до навчання учнів; у відповідях зустрічаються (трапляються) помилки; навчатися англійській мові (англійської мови); кращий (найкращий) педагог; комісія по питанням (з питань); військовий (військовик); підняти (порушити) проблему; підняте (порушене) питання; приймати (узяти) до уваги; прикласти зусилля (докласти зусиль); два студенти із п'ятидесяти (п'ятдесяти/п'ятдесятьох); лишній (зайвий) раз підтверджує; в першу чергу (передовсім, насамперед); експеримент проводився (експеримент проводили); у травні місяці (у травні) відбувся захід; завідуючий кафедрою (завідувач кафедри); при аналізі (під час аналізу); поступила (надійшла) пропозиція; перекласти на українську мову (перекласти українською мовою); та десятки ін.

Як бачимо, ці мовні негаразди торкаються практично всіх норм сучасної української літературної мови (граматичних, стилістичних, синтаксичних, орфографічних, лексичних). Тому на практичних заняттях з української мови (за професійним спрямуванням), англійської мови викладачеві потрібно постійно наголошувати студентам на подібних випадках порушення нормативності писемного мовлення. До прикладу, працюючи над виправленням помилок щодо перекладу конструкцій з прийменником *по*, необхідно акцентувати на тому, що російським конструкціям з прийменником *по* в українській мові відповідають конструкції з прийменниками: *по* (якщо вказується на простір, поверхню, межі); *орудним відмінком без прийменника* (якщо вказується напрямок); *за, на, з* (у значенні згідно з чимось); *за, з, із, через* (у значенні причин, наслідку, деякі інші випадки) [1, с.148]. Відтак пропонувати низку вправ, спрямованих на редагування словосполучень з прийменником *по*, а також переклад англійського та російськомовного текстів, у яких трапляються конструкції з цим прийменником.

Певні проблеми трапляються у студентів під час перекладу російських текстів з прийменником *при*. Наводимо приклад типових неправильно перекладених речень, що були виявлені в результаті дослідження. До

прикладу, речення “При обучении педагогов были большие трудности” виглядав так: “При навчанні педагогів були великі труднощі”, а речення “При изменении внешности душа человека не меняется” студенти переклали так: “При зміні зовнішності душа людини не змінюється”. Ми пояснювали студентам, що обидва варіанти ненормативні, оскільки український прийменник *при* має лише такі значення: розташування (просторової близькості), хоча в багатьох випадках краще вживати й інші прийменники (біля, поряд, коло тощо); підпорядкованості або належності, наявності чогось, обставин, що їх характеризує, наявність чогось поряд [1, с.149]. Отже, у наведених випадках російський *при* слід перекладати за допомогою *за, під час, коли, для*.

Така робота має бути систематичною у закладах вищої освіти на заняттях з предметів мовно-літературного циклу.

У процесі дослідження нами виокремлено низку лексичних порушень у процесі перекладу студенти текстів з англійської мови: дуже часто вони зловживають іншомовною термінологією, оминаючи українські відповідники, що ускладнює формулювання думки та сприйняття висловлювання. До прикладу, *ексклюзивний* – винятковий; *сайт* – сторінка; *креативний* – творчий; *апелювати* – звертатись; *прерогатива* – перевага; *домінувати* – переважати й ін. Здебільшого студенти намагаються свідомо вживати якомога більше іншомовних слів, мовляв, так звучить по-науковому і більш презентабельно, однак вони забувають про те, що перенасиченість наукового тексту іншомовними словами ускладнює його зміст та примушує читача робити додаткові розумові зусилля для його сприймання та розуміння. Тому ми рекомендуємо в науковому тексті іншомовні слова використовувати лише в тому випадку, коли відсутній український відповідник. Окрім того, варто пам'ятати, що вживати іншомовні слова можна лише ті, які отримали міжнародне визнання, оскільки вони не мають міжнародного еквівалента (до прикладу, слова, що використовуються в бухгалтерії, фінансовій справі, діловодстві, зовнішній торгівлі: *бланк, штамп, штраф, віза, резолюція, гриф, банк, депозит* тощо).

Студентам радимо під час перекладу наукових текстів керуватися такими рекомендаціями: вживати загальновідомі слова, уникати двозначності, обходитися без запозичень там, де можна скористатися питомим словом (на лексичному рівні); не нагромаджувати по кілька іменників, надто в родовому відмінку, не витісняти дієслова віддієслівними іменниками, домірно вживати різні частини мови (на морфологічному рівні); не розтягувати занадто фрази, не розривати думку довгими вставками, обмежувати кількість підрядних речень, не захоплюватися пасивними зворотами, дотримуватися природного прямого порядку слів (на синтаксичному рівні) тощо.

Висновки.

Проблема дотримання культури мови та літературних норм є особливо актуальною для сучасного студентства, адже в процесі навчання у закладі вищої освіти, відповідно до навчального плану, студенти виконують різного виду письмові роботи: курсові, дипломні роботи, есе, доповіді, звіти з

практики, наукові статті й ін. Для досягнення високої результативності під час їх виконання майбутні фахівці повинні пам'ятати не тільки про організаційні та структурні норми наукового тексту, а й не забувати про норми літературної норми. Отже, наразі постає серйозна потреба в забезпеченні та вдосконаленні знань, умінь та навичок студентів правильно опрацьовувати наукову літературу, яка здебільшого є російськомовною. Важливо, щоб під час перекладу тексту з англійської мови студенти не повторювали одні і ті ж помилки, не перекладали дослівно усталені сполуки, підходили до наукової роботи зі всією серйозністю та зваженістю. Важливо, щоб юнаки та дівчата звертали увагу на типові помилки під час перекладів російських наукових текстів з метою їх попередження у власному вжитку. Це повинно забезпечити попередження розхитування мовної норми.

Література

1. Гуменюк І., Білавич Г. Українська мова (за професійним спрямуванням): Робочий навчально-методичний посібник. Змістовий модуль 3. Івано-Франківськ : ПП "ТУР-ІНТЕЛЕКТ", 2012. 208 с.
2. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням: Підручник. К. : 2010. 503 с.
3. Кузьменко Н. С. Типові помилки при перекладі наукових текстів українською мовою [Текст] / Н. С. Кузьменко ; кер. роботи Т. І. Сукачова. XLVII студентська науково-практична конференція (17-20 грудня 2012 р.; м. Харків) : зб. тез доп. / Укр. інж.-пед. акад. Х., 2012. Ч. 5, Т. 1. С. 73-75.

References:

1. Humeniuk I., Bilavich G. (2012). Ukrainska mova (za profesiinym spriamuvanniam): Robochyi navchalno-metodychnyi posibnyk. Zmistovyi modul 3 [Ukrainian language (by professional direction)]. Ivano-Frankivsk: PE «TOUR-INTELLECT», 208 p.
2. Shevchuk S.V., Klimenko I.V. (2010). Ukrainska mova za profesiinym spriamuvanniam [Ukrainian language with professional direction]. K., 503 p.
3. Kuzmenko N. S. (2012). Typovi pomylyky pry pereklyadi naukovykh tekstiv ukrainskoiu movoiu [Typical errors in the translation of scientific texts into Ukrainian]. XLVII Student Scientific and Practical Conference (December 17-20, 2012; Kharkiv): Coll. abstracts / Ukrainian. eng. Acad. H., Part 5, Vol. 1, pp. 73-75.

Abstract. The problem of adherence to the culture of the scientific language is particularly relevant to modern students, because in the process of studying at a higher education institution, in accordance with the curriculum, students perform different types of written work: coursework, diploma papers, essays, reports, practical reports, scientific articles. In order to achieve high performance in their implementation future professionals should remember not only the organizational and structural rules of the scientific text, but do not forget about the norms of literary language. In the article the author highlights common students' mistakes during the translation from English and Russian, outlines the system of measures for their elimination.

Key words: students, speech mistakes, translation of the text, scientific text.

Стаття надіслана: 8.10.2019

© Яців С.О.